

HERKÜL MİLLAS
8 EYLÜL 2015
ZAMAN GAZETESİ

Bu yaz tatilinde İngiltere'de yaşayan oğullarımız ailece güneşin ve denizin tadını çıkarmak istedi.

Dört torunumuzla bize geldiler. Torunlarımız iki-dört yaşları arasında. En şeker yaşlarda. Konuşmaya başlamışlar, şakaları anlıyorlar, olmadık sorular soruyorlar. Anneleri izlemek de ilginç, gözlerini onlardan ayırmamaya yeminli sanki. Her an bir kaza olacaktı gibi diken üstünde. Çocuklar denize mutlaka can yelekleriyle girdi. Anne veya babaları hep yanlarındaydı. Lokantada sandalye devrilmesin, gece uyurken sivrisinek rahatsız etmesin diye dikkat ettiler. Biz, yani büyük baba ve büyük anne, "hazıra konduk". Zahmetlere girenler anne ve babalarıydı, biz onlarla oynadık, uyku zamanı gelince masallar söyledik ve gece onlar uyurken, ilk kez tattığımız yeni bir mutlulukla onları izledik.

Bodrum plajında küçük cesedi bulunan Aylan'ın fotoğrafını görünce, “bizim torunlar da böyle uyuyor” diye düşündüm. Yüz üstü. Yalnız bu küçük çocuk boğulmuştu. Bu yaz onun son yazıydı. Bu belki de ilk ve son denize girişiydi. Annesi ve kardeşi yanında değildi. Yalnızdı. Yine de bütün çocuklar gibi bir çocuk olduğu her halinden belliydi. Annesi ve babası onu her çocuğun sevildiği gibi sevmiştii kuşkusuz. Onlar için o, dünyanın en güzel çocuğuydu. Annesi giysilerini özenle seçmişti, kırmızı, lacivert. Saçları yeni kesilmişti. Yüzünde, her uyuyan çocuğun gerilimsiz hali vardı. Demek ki son anlarında yaşadığı korku ve heyecan iz bırakmamış.

AYLAN, BİNLERCE ÇOCUĞUN ÇIĞLIĞI OLDU

Çocuklar arasında rastlanan eşitsizliğe mazeret uydurmak hiç kolay değil. Büyükler için, “dikkat etseydi, çalışsaydı, laf dinleseydi, aklını kullansaydı” diyebiliriz. Biri madende kazada ölürken lüks içinde yaşayan başka birinin “başka meslek seçseydi” diyebildiğini görebiliriz. Yani “kişisel sorumluluk” diye bir kavram bulmuşuz, toplumsal haksızlıkları görmezlikten gelebiliyoruz. Ama küçük çocuklarla bu yöntem çalışmıyor. Üç yaşındaki Aylan bu sondan hiç sorumlu değildir. O da, bizim torunlar gibi bu yaz o plajda küçük kovasıyla ve kardeşiyle oynayabilirdi. Ama büyükler ona bu fırsatı vermedi.

Çocuk ölümleri şamar gibi iner, bazı gerçekleri yüzümüze çarpar. Dünya, Aylan'ın fotoğrafıyla bundan dolayı çarpıldı. Vicdanlar rahatsız oldu. Mazeret bulunamadı. Herkes kendi çocuğuna ve kendi torununa dikkat ederken o, “kazaya” uğradı. Sorumlusu kim? Kobani'den yola çıkanların bu sonundan sorumlu olanı bulmak kolay değil. Siyasiler, savaşı teröristler, savaşı başlatan veya sonlandıramayan “büyükler”, dikkatsiz anne ve babalar, sınırları açmayan Avrupalılar, riskin ne olduğunu göz önüne almayan kahrolası cehalet mi? Belki hepsi. Aylan'ın bu olayda tek bir suçu veya sorumluluğu yok; ve bunu herkes hissetti. Vicdanlar bundan sızladı. İşte küçük çocukların rolü bu.

Küçük çocukların masum gözlerine bakamıyoruz. Hatta onları sayılara dönüştürüp görmezlikten geliyoruz. Plastik botlarla veya yaya olarak ölüm yolculuklarına çıkanlar arasında pek çok çocuk var. Birçoğu öldü. Ama resimlerini görmediğimiz için onları geçiştirdik. “... aralarında beş çocuk da vardı...” biçiminde bir kaza haberi hiç etkili olmuyor. Yüzlerce çocuk her gün üçüncü dünya ülkelerinde kötü beslenmeden veya savaşlar yüzünden acı çekmekte ve ölmekte. Biz ise hiç böyle bir olay yokmuş gibi yaz tatili yaptık bu yıl. Hiç olmazsa böylesine kör olduğumuzu anlayabilseydik...

Nobel ödüllü D. Kahneman'ın Hızlı ve Yavaş Düşünce (Thinking Fast and Slow) adlı kitabında

anlattığına göre biz insanların sayılarla arası iyi değilmiş. Örneğin “kazada yüz kişi öldü” haberi bizi etkilemezken, o kazada ölen bir insanın fotoğrafı bize çok çarpıcı gelmekte. Bu durum ne eğitimle ne de zekâ ile ilgili bir durummuş; insan beyninin çalışması böyleymiş. Bu durumun bilincinde olmak ise durumu belli bir ölçüde dengeleyebilirmiş. Aslında Aylan bir tek çocuk değil, yüzlerce ve binlerce çocuğun simgesidir. Bu yüzden bir dramı somut kılan bu fotoğraf bir yandan yararlıyken başka bir açıdan aldatıcıdır. Bir fotoğrafı yüzle, binle çarpabilir misiniz? O fotoğrafın gerçek boyutu odur. Ama olaya böyle bakmaz da bireye indirerseniz, gerçek büyük dramı kaçırdığınız için resim aldatıcı olabilir.

FARKLI BİR DÜNYA HAYALI

Küçük çocuklar arasında yaşanan eşitsizlik, insanlık olarak görmek istemediğimiz bir sorunu su yüzüne çıkarıyor – ve karaya vurunca vicdanlar sızlıyor. Dünyamız artık taşıyamadığı bir eşitsizlik yükü altında eziliyor. Gelir eşitsizliği ve tüketim farkları korkunç boyutlara varmış. Bu durum eski devirlerde yaşanan göçlere benzer kitle hareketliliklerine neden oluyor. Mesele siyasi mültecilikle sınırlı değil. İnsanlar AB veya ABD standardında yaşayabilmek istiyor. Aradaki standart farkı on hatta yüz misli oldukça göç etme risklerini göze alanlar da gittikçe artıyor.

Küreselleşme, dünyayı bir büyük köye veya tanıdık bir mahalleye dönüştürünce hareketlilik de önlenemez olmakta. Aynen yakın tarihte yaşanan köyden şehre akın gibi, şimdi de yoksul bölgelerden zengin bölgelere akını yaşıyoruz. Mesele yalnız siyasi değil, çünkü yola koyulanların çoğu siyasi mülteci değil. Bu yüzden de sorun itiraf edilenden çok daha büyük. Aylan cicilerini giymiş, mutlu çocukların yaşadığı ülkelere gitmek istemişti. Büyüklere, ülkelerin sınırlarından, korunan ulus devletlerinden, ülkeye girmek için vizenin gerekliliğinden, uluslararası antlaşmalardan söz edebilirsiniz. Ama küçük bir çocuğa ne diyeceğiz? “Sen hayatın boyunca azla geçineceksin, öteki çocukların fırsatlarından hep yoksun kalacaksın, ülken böyle” mi diyeceğiz? Bu cümle kulağa fazla bencil ve insafsız gelmiyor mu?

Sorun hem çok yeni, hem çok büyük. Çaresine de dünyamız hazır değil. Bazı küçük çocukların hali bu gerçeği yüzümüze çarpıyor. Çoğumuz dilenciye sadaka verir gibi “yardımdan” söz ediyor. Zamanla farklı bir dünyanın gereğini anlayacağız. Şimdilik bu bencil dünyayı içimize sindirmek kalıyor. İnsan Aylan'lara gözyaşı dökmeye de utanıyor; aczini saklayan riyadır diye.